

“ТАСДИҚЛАЙМАН”
Ўзбекистон Республикаси
Олий суд раиси

_____ К.Камилов
21 май 2018 йил

**“E-XSUD” ва “E-SUD” ахборот тизимларини Ягона интерактив давлат
хизматлари портали билан интеграция қилиш
КОНЦЕПЦИЯСИ**

I. Кириш

Суд тизимида замонавий ахборот-коммуникациялар инфратузилмасини яратиш, ахборот ресурслари ва ахборот тизимларини ишлаб чиқиш, электрон ҳужжат айланиши тизимини жорий этиш ҳамда суд органлари веб-сайтлари орқали фуқароларга интерфаол хизматларни кўрсатиш республикамизда суд органларида амалга оширилаётган инновацияларнинг асосини ташкил этади.

Шунингдек, судлар фаолиятига замонавий ахборот-коммуникация технологияларини янада жорий этишнинг асосий вазифаларидан бири судлар фаолиятининг очиқлигини, шаффофлигини ва тезкорлигини таъминлаш, судларда иш юритиш сифатини ва аҳолининг одил судловга эришиш даражасини оширишдан иборат.

Судлов тизимини ахборотлаштириш нафақат суд органлари фаолиятининг самарадорлигини оширишга, балки Ўзбекистон Республикаси Конституциясида белгиланган одил судловнинг ошкоралиги ва ҳамма учун очиқлиги тамойилларини ҳаётга жорий қилиш, судлар фаолияти тўғрисидаги маълумотларнинг очиқлиги ва улардан кенг фойдаланишни таъминлаш, аҳолининг судларга бўлган ишончини ошириш ҳамда суд тизимини сифат жиҳатдан янги босқичга кўтаришга ёрдам беради.

Судлар фаолиятига замонавий ахборот-коммуникация технологияларини янада жорий этиш ва улардан самарали фойдаланишга қаратилган бир қатор норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинган.

Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан 2017 йил 30 августда қабул қилинган “Судлар фаолиятига замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этишни янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” ПҚ-3250-сонли қарорни алоҳида кўрсатиб ўтиш лозим.

Мазкур қарорнинг 4-бандига асосан, суд иш юритувидаги ягона ахборот тизимини “Электрон ҳукумат” тизимининг ахборот тизимлари комплекси ва марказий маълумотлар базаси билан интеграция қилинишини таъминлаш вазифаси юклатилган.

Шунингдек, ахборот тизимлари комплекси ва марказий маълумотлар базаси билан интеграция қилишнинг ҳуқуқий асослари қуйидагилар ҳисобланади:

1. Ўзбекистон Республикасининг “Давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолиятининг очиқлиги тўғрисида”ги Қонуни (2014 йил 5 май ЎРҚ-369-сон);

2. Ўзбекистон Республикасининг “Электрон ҳукумат тўғрисида”ги Қонуни (2015 йил 9 декабрь ЎРҚ-395-сон);

3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Давлат ва хўжалик бошқаруви, маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланган ҳолда юридик ва жисмоний шахслар билан ўзаро ҳамкорлигини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори (2007 йил 23 август 181-сон);

4. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Интернет тармоғида Ўзбекистон Республикасининг ҳукумат порталини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги Қарори (2007 йил 17 декабрь 259-сон);

5. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Судлар фаолиятига замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори (2012 йил 10 декабрь 346-сон);

6. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Интерактив давлат хизматлари кўрсатишни ҳисобга олган ҳолда интернет тармоғида Ўзбекистон Республикасининг ҳукумат портали фаолиятини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори (2012 йил 30 декабрь 378-сон);

7. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Очиқ маълумотлар тақдим этилиши ҳисобга олинган ҳолда интернет тармоғида Ўзбекистон Республикасининг ҳукумат порталини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори (2015 йил 7 август 232-сон).

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Суд тизими ходимларини ижтимоий муҳофаза қилишни тубдан яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида»

2012 йил 2 августдаги ПФ-4459-сон Фармони ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Судлар фаолиятига замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида» 2012 йил 10 декабрдаги 346-сон Қарори ижросини таъминлаш ҳамда судлар фаолиятига замонавий ахборот технологияларини, хусусан, электрон ҳужжат алмашинувини жорий этиш, соҳага оид ахборот ресурслари ва ахборот тизимларини ишлаб чиқиш ҳамда татбиқ этиш, суд соҳасида интерфаол хизматларни тақдим этиш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Олий суди ва БМТ ТД томонидан «E-SUD» Миллий электрон судлов ахборот тизими яратилган.

“E-SUD” ахборот тизимининг асосий мақсадлари қуйидагилардан иборат:

- суд тизимининг очиқлиги ва шаффофлигини таъминлаш;
- замонавий ахборот коммуникация технологияларини жорий этиш орқали судлар фаолиятининг самарадорлигини ошириш;
- суд соҳасида фуқаролар ва юридик шахслар вакилларига интерфаол хизматларни тақдим этиш;
- одил судловни жорий этиш учун шарт-шароит яратишдан иборат.

Бугунги кунда «E-SUD» ахборот тизимига фуқаролик ишлари бўйича Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар судлари, барча туманлар, туман (шаҳар) судлари уланган.

“E-SUD” ахборот тизими Давлат органларининг ахборот тизимлари ва ахборот ресурслари реестрида 01002-сонли (23 февраль 2017 йил) рўйхат рақами билан рўйхатдан ўтган.

“E-SUD” Миллий электрон судлов ахборот тизимининг асосий вазифаси:

- а) судларга аризалар ва унга илова қилинадиган ҳужжатларни электрон шаклда юбориш;
- б) процессуал ҳужжатларни автоматик равишда яратиш;
- в) чақирув қоғозлари ва хабарномаларни тақдим этишнинг ахборот коммуникация технологияларининг замонавий усул ва услубларидан фойдаланишга асосланган янги механизмларини жорий этиш;

г) судьялар ва суд ходимлари томонидан техник ишларни бажариш, хусусан суд фаолиятига оид турли статистик ҳисоботларни автоматлаштириш орқали иш вақтини қисқартириш орқали судлар фаолияти самарадорлигини оширишдан иборат.

“E-SUD” ахборот тизимини жорий этиш билан боғлиқ кўзда тутилган натижалар қуйидагилардан иборат:

- қоғозсиз ва автоматлаштирилган иш процессларига босқичма-босқич ўтиш орқали судловнинг тезкорлигини таъминлаш;

- электрон маълумот алмашув воситалари орқали жисмоний шахслар билан ўзаро алоқадорлик ва улар билан ишлаш самарадорлигини ошириш;

- суд ишини кўриш доирасида жисмоний шахсларни хабардор қилиш механизмини такомиллаштириш;

- суд ишини кўриш доирасида жисмоний шахсларни хабардор қилиш механизмини такомиллаштириш.

Шу билан бирга, мазкур ахборот тизими орқали судларга жисмоний ва юридик шахслар томонидан электрон шаклда юборилган даъво ариза (ариза)лар, илтимосномалар ва бошқа турдаги ҳужжатларни қабул қилиш, уларни қайта ишлаш ва суд иши иштирокчиларига турли хатлар, чақирув қоғозлари ва бошқа ҳужжатларни электрон шаклда юбориш, суд фаолиятига доир турли ҳисоботлар ва маълумотларни автоматик равишда шакллантириш имконияти мавжуд.

Шу билан бирга, ушбу тизим судларга суд фаолиятига доир маълумотларни тўплаш, уларни қайта ишлаш ва сақлаш имконини беради.

Ўз навбатида, фуқаролар шахсан судга бормасдан ахборот тизими орқали судларга электрон шаклда мурожаат қилишлари, суд иши ҳолатини кузатиб боришлари ва суддан турли ҳужжатлар ва маълумотларни электрон шаклда олишлари мумкин.

Бугунги кунда “E-SUD” ахборот тизими қуйидаги имкониятларга эга:

- веб-сайт орқали фуқаролик ишлари бўйича судларга мурожаатларни (аризалар, даъво аризалар, шикоятлар, илтимосномалар ва бошқа турдаги ҳужжатлар) электрон шаклда юбориш;

- суд иши иштирокчиларини хабардор қилиш ва уларга маълумотларни электрон шаклда алмашиш воситалари орқали (фойдаланувчининг кабинети, электрон почтаси) суд қарорлари ва бошқа турдаги ҳужжатларни юбориш;

- интернет орқали (фойдаланувчининг кабинети орқали) судга юборилган даъво аризаси, илтимоснома ва уларга илова қилинган ҳужжатларни кўриб чиқиш ҳолатини кузатиб бориш;

- судлар фаолиятига кўриб чиқиляётган суд ишининг электрон шаклини (электрон досье) яратиш, судлар ва бошқа манфаатдор ташкилотлар ўртасида турли ҳужжатлар ва маълумотларни алмашиш, суд ишларини архивлаштириш имконини берувчи электрон ҳужжат алмашувини (электрон рақамли имзодан фойдаланган ҳолда) жорий этиш;

- судья имзосини тасдиқлаш учун электрон рақамли имзодан фойдаланган ҳолда электрон суд ҳужжатларини тузиш;

- суд ҳужжатининг ҳақиқийлигини тасдиқлаш учун QR-коддан фойдаланиш;

- суд қарорларини суд қарорлари банкида (депозитарийда) сақлашни автоматлаштириш ва марказлаштиришни таъминлаш ва улардан интернет орқали фойдаланиш имконини яратиш (v3.esud.uz/reestr);

- судлар фаолиятига оид маълумотларни марказлашган ҳолда йиғиш, қайта ишлаш ва сақлашни автоматлаштириш;

- “Судлар фаолияти мониторинги панели” (<http://v3.esud.uz/kpi>) модули орқали судларнинг статистик ҳисоботлари ҳамда судларнинг фаолияти тўғрисидаги ҳисоботларини тузишни автоматлаштириш ва судлов ҳолати тўғрисида маълумот - “Кўрсаткичлар” модули;

- судьялар ўртасида суд ишларини автоматик тақсимлаш;

- фуқаролик ишлари бўйича судларга мурожаат этишда тўланадиган давлат божини ҳисоблаш “Давлат божи калькулятори” (<http://v3.esud.uz/calc/>);

- апелляция ва кассация инстанцияси судларида фуқаролик ишларини кўриш;

- “Суд мажлиси жадвали” хизмати (<http://v3.esud.uz/calendar>).

Ахборот тизимининг асосий афзалликлари:

- ариза, даъво аризаси, шикоятлар ва бошқа ҳужжатларни судга топширишда судга шахсан келиш заруратининг йўқлиги;

- ариза, шикоят ва бошқа ҳужжатларни судга жўнатиш билан боғлиқ оворагарчиликлар, сансалорликларнинг олдини олиш;

- ортиқча қоғозбозлик ва бошқа сарф-харажатларга чек қўйиш;

- иш билан боғлиқ процессуал жараёнлар, яъни ишнинг тайинланганлиги, қолдирилганлиги, тўхтатилганлиги ёки кўриш натижасида бирор-бир тўхтамга келинганлиги ҳақидаги маълумотлардан интернет тармоғидаги шахсий кабинетини орқали хабардор бўлиш имконияти.

Суд фаолиятига оид статистик маълумотлар, ҳисоботлар ва шунга ўхшаш бошқа таҳлилий маълумотномаларни автоматик равишда тизимдаги дастур томонидан тайёрлаш механизми жорий этилган. Бу ҳисоб-китобдаги хатоликлар, процессуал тартиб ва муддатларнинг бузилиши каби ҳолатларнинг олдини олмоқда.

Судга мурожаат қилишда тўланиши лозим бўлган давлат божи миқдори ва даъво аризаси ҳамда аризаларга илова қилиниши талаб этиладиган ҳужжатлар рўйхати ҳам ушбу тизимнинг маълумотлар базасига киритилган. Судьялар томонидан қабул қилиниши мумкин бўлган 150 дан ортиқ турдаги ажрим, 15 дан ортиқ суд буйруғи ва 40 турдан ортиқ ҳал қилув қарорининг намунавий нусхалари ҳам тизимга киритилган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2012 йил 18 июлдаги “Ишбилармонлик муҳитини янада тубдан яхшилаш ва тадбиркорликка янада кенг эркинлик бериш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-4455-сонли Фармони асосан, иқтисодий (хўжалик) судларда уч босқичда ахборот коммуникация технологияларини жорий этилган.

Биринчи босқичда, тадбиркорлик субъектларининг иқтисодий (хўжалик) судларга мурожаатларини электрон воситалар орқали жўнатиш имкониятини яратиш.

2013 йил 1 январидан бошлаб тадбиркорлик субъектлари учун қулайликлар яратиш, уларнинг вақти ва маблағларини тежаш мақсадида иқтисодий (хўжалик) судларда даъво ариза (ариза)лар, илтимосномалар, апелляция ва кассация

шикоятлари, назорат тартибида протест келтириш тўғрисидаги, шунингдек, янги очилган ҳолатлар бўйича ишларни қайта кўриш тўғрисидаги аризаларни электрон шаклда қабул қилиш тартиби амалиётга татбиқ этилди.

Иккинчи босқичда, суд жараёни иштирокчиларига хат-хабар ҳамда суд ҳужжатларини электрон тартибда жўнатиш имкониятини яратиш.

2013 йил 1 июндан бошлаб иқтисодий (хўжалик) судларида суд муҳокамаси иштирокчиларига суд ҳужжатлари ва бошқа хат-хабарларни маълумотлар алмашинувининг электрон воситалари орқали юбориш тартиби жорий этилган.

Учинчи босқичда, иқтисодий (хўжалик) судларда иш юритишда ягона электрон база асосида электрон ҳужжатлар алмашинуви тизимини яратиш.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 10 декабрдаги “Судлар фаолиятига замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори ижросини таъминлаш мақсадида, 2014 йил 1 январдан бошлаб, иқтисодий (хўжалик) судларининг барча инстанциялари фаолиятига “Е-XSUD” ахборот тизими жорий этилган.

Мазкур ахборот тизимининг имкониятлари қуйидагилардан иборат:

- иқтисодий судларга келиб тушган даъво ариза (ариза)лар, апелляция ва кассация шикаят (протест)лари ҳамда бошқа барча турдаги мурожаатларни электрон тартибда рўйхатдан ўтказиш;

- иқтисодий ишларни кўриб чиқиш билан боғлиқ барча процессуал тартиб ва муддатларга риоя қилиниши устидан алоҳида, ҳудудий ва марказлаштирилган ҳолда онлайн тарзда мониторинг ўрнатиш;

- статистик ҳисоботларни алоҳида, ҳудудий ва марказлаштирилган ҳолда автоматлаштирилган тарзда онлайн режимда юритиб бориш;

- юридик ва жисмоний шахслар томонидан судларга тақдим этилган мурожаатларни электрон тартибда рўйхатдан ўтказиш ва уларни ўз вақтида кўриб чиқиш муддатларига риоя этилиши устидан доимий назорат ўрнатиш;

- судлар ўртасида ҳужжатларни электрон шаклда айланишини таъминлаш;

- судьялар ва суд ходимлари томонидан ўтказилган ҳуқуқий тарғиботларни, суд амалиётини умумлаштириш соҳасида амалга оширилган ишларни, шунингдек суд раҳбарияти томонидан фуқароларни қабул қилиш ва натижаларига доир маълумотларни электрон тарзда рўйхатдан ўтказиш ва уларнинг доимий ҳисобини юритиб бориш;

- иқтисодий ишларга доир турли хил рўйхатларни автоматлаштирилган тарзда шакллантириш.

Булардан ташқари, иқтисодий судлари фаолиятига “Электрон кутубхона”, даъво ариза (ариза)ларнинг электрон намуналари, судларга мурожаат қилинганда давлат божини ҳисоблайдиган “Электрон калькулятор”, иқтисодий судларнинг қарорларига шарҳлар, суд қарорларини чоп этиш каби бир қатор интерфаол хизматлар ишлаб чиқилган ва Олий суд расмий веб-сайтида жойлаштирилган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 30 августдаги ПҚ-3250-сонли қарори билан тасдиқланган 2017-2020 йилларда судлар фаолиятига замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш Дастурининг 5-банди ижросини таъминлаш мақсадида, 2018 йил 1 январдан бошлаб, маъмурий ва

жиноят ишлари бўйича Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар, Тошкент шаҳар, туман (шаҳар) судларининг биринчи, апелляция ва кассация инстанция судлари фаолиятига “Е-XSUD” ахборот тизими жорий этилди.

Мазкур ахборот тизимининг имкониятлари қуйидагилардан иборат:

- жиноят ишлари бўйича ҳамда маъмурий судларга келиб тушган жиноят ва маъмурий ишларни электрон тартибда рўйхатдан ўтказиш;

- жиноят ва маъмурий ишларни кўриб чиқиш билан боғлиқ барча процессуал тартиб ва муддатларга риоя қилиниши устидан алоҳида, ҳудудий ва марказлаштирилган ҳолда онлайн тарзда мониторинг ўрнатиш;

- статистик ҳисоботларни алоҳида, ҳудудий ва марказлаштирилган ҳолда автоматлаштирилган тарзда онлайн режимда юритиб бориш;

- юридик ва жисмоний шахслар томонидан судларга тақдим этилган мурожаатларни электрон тартибда рўйхатдан ўтказиш ва уларни ўз вақтида кўриб чиқиш муддатларига риоя этилиши устидан доимий назорат ўрнатиш;

- судлар ўртасида ҳужжатларни электрон шаклда айланишини таъминлаш;

- судьялар ва суд ходимлари томонидан ўтказилган ҳуқуқий тарғиботларни, суд амалиётини умумлаштириш соҳасида амалга оширилган ишларни, шунингдек суд раҳбарияти томонидан фуқароларни қабул қилиш ва натижаларига доир маълумотларни электрон тарзда рўйхатдан ўтказиш ва уларнинг доимий ҳисобини юритиб бориш;

- жиноят ва маъмурий ишлар доир турли хил рўйхатлар ҳамда маълумотларни автоматлаштирилган тарзда шакллантириш.

Бироқ, бугунги кунда ҳар қандай ахборот тизими ташқи ахборот тизимлари ва ахборот ресурслари билан ўзаро ҳамкорликда ишламаса суд тизимидаги барча жараёнларни тўлиқ автоматлаштириш, инсон омилини кескин камайтириш, ишончли маълумотларни тезкор тарзда, реал вақт режимида олиш ва тақдим этиш имкониятини бермайди.

Бугунги кунда ушбу соҳадаги долзарб вазифалардан бири электрон ҳукумат доирасидаги ахборот тизимлари ва ресурсларининг ўзаро ҳамкорликда ишлашини таъминлаш ҳисобланади.

Мазкур Концепциянинг қабул қилиниши судлар фаолиятига жорий этилган ахборот тизимларининг электрон ҳукумат доирасидаги ахборот тизимлари ва ресурслари билан ўзаро ҳамкорликда ишлашини таъминлашга қаратилган тадбирларни амалга оширишга муҳим ҳужжат ҳисобланади.

Концепциянинг тузилмаси қуйидаги 9 та бўлимдан иборат:

1. Кириш.

2. Интеграциянинг мақсади ва вазифалари.

3. “Е-XSUD” ва “Е-SUD” ахборот тизимларининг электрон ҳукумат доирасида бошқа ахборот тизимлари ва ресурслари билан интеграция ҳолати.

4. “Е-XSUD” ва “Е-SUD” ахборот тизимлари ва Ягона интерактив давлат хизматлари портали тавсифи.

5. Ахборот тизимларини ўзаро интеграциялаш усуллари.

6. Маълумотлар оқими диаграммаси.

7. Ўзаро алмашиналадиган маълумотлар (интеграциялаш интерфейсининг) тавсифи.

8. Ташкилий тадбирлар.

9. Ахборот хавфсизлигини таъминлаш.

II. Интеграцияни мақсади ва вазифалари

“E-XSUD” ва “E-SUD” ахборот тизимларини Ягона интерактив давлат хизматлари порталига интеграция қилиш қуйидаги мақсадларга йўналтирилган:

- қоғоз кўринишидаги суд ҳужжатларини чоп этиш, почта ва бошқа турдаги алоқалар орқали юборишга кетадиган молиявий ва вақт харажатларини кескин қисқартириш;

- судлар фаолиятининг очиқлигини, шаффофлигини ва тезкорлигини таъминлаш, судларда иш юритиш сифатини ва аҳолининг одил судловга эришиш даражасини оширишни, шунингдек жисмоний шахслар ва тадбиркорлик субъектлари учун янги хизматларни яратилишини таъминлаш;

- судларда кўрилган ёки кўриладиган ишларга доир маълумотларни қоғоз шаклда тақдим этиш амалиётига чек қўйиш;

- судларга мурожаат қилиш ва судлар томонидан чиқарилган (қаблу қилинган) суд ҳужжатларини олиш жараёнларини электрон тарзда масофадан туриб амалга ошириш имкониятини яратиш.

“E-XSUD” ва “E-SUD” ахборот тизимларини электрон ҳукуматнинг идоралараро маълумотлар узатиш тармоғига интеграция қилишнинг вазифалари қуйидагилардан иборат:

- Ягона интерактив давлат хизматлари портали орқали судларга электрон шаклда мурожаат қилиш ва суд ҳужжатларини суд процесси иштирокчиларига электрон шаклда юбориш амалиётини жорий қилиш;

- ташқи фойдаланувчилар учун реал вақт режимида судларда кўрилган ёки кўриладиган ишларнинг ҳар қандай суд босқичларидаги маълумотларини Ягона интерактив давлат хизматлари портали орқали кузатиб бориш имкониятини яратиш.

III. “E-XSUD” ва “E-SUD” ахборот тизимларининг электрон ҳукумат доирасида бошқа ахборот тизимлари ва ресурслари билан интеграция ҳолати

“E-XSUD” ахборот тизими қуйидаги ахборот тизимлари билан интеграция қилинган:

1. “E-XSUD” ахборот тизими Мажбурий ижро бюросининг “MIB-Portal” ахборот тизими билан тегишли веб-сервислар асосида ишлаб чиқилган “E-Ijro varaqa” ахборот тизими орқали интеграция қилинган.

Мазкур ахборот тизимларининг интеграцияси иқтисодий судлар томонидан чиқарилган бюджетга маблағларни ундириш оид ижро ҳужжат (ижро варақаси ва суд буйруғи)лари судьянинг электрон рақамли имзоси билан қарздор жойлашган жойдаги

мажбурий ижро бюросига электрон шаклда юбориш ва уларнинг ижросига доир маълумотларни электрон шаклда олиш мақсадида жорий этилган.

“E-ijro varaqa” ахборот тизимидан фойдаланиш ҳамда у орқали тегишли маълумотларни юбориш ва қабул қилиш фақат электрон рақамли имзодан фойдаланган ҳолда амалга оширилиши белгиланган.

Иқтисодий судлари томонидан чиқарилган ижро ҳужжатларининг ижросига доир барча статистик ҳамда солиштирма маълумотлар тизим фойдаланувчилари киритган маълумотлар асосида “E-ijro varaqa” ахборот тизими орқали автоматик равишда шакллантирилади.

2. “E-XSUD” ахборот тизими Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитасининг “Soliq” ахборот тизимлари комплекси билан махсус ишлаб чиқилган веб-сервислар асосида интеграция қилинган.

Мазкур ахборот тизимларининг интеграцияси давлат солиқ хизмати органлари томонидан солиқ қарзи ундирувини солиқ тўловчининг мол-мулкига қаратиш бўйича даъво ариза (ариза)лар ва илтимосномалар иқтисодий судларга фақат ахборот тизими орқали электрон шаклда юбориш ҳамда мазкур тоифадаги иқтисодий ишлар электрон кўринишда шакллаштириш мақсадида жорий этилган.

Интеграцияланган ахборот тизимларидан фойдаланиш ҳамда у орқали тегишли маълумотларни юбориш ва қабул қилиш фақат электрон рақамли имзодан фойдаланган ҳолда амалга оширилиши белгиланган.

3. “E-SUD” ахборот тизими Ўзбекистон Республикаси Марказий банкнинг “МУНИС” ахборот тизими билан интеграция қилинган. Ушбу интеграция қуйидагиларга йўналтирилган:

- Олий суд ахборот тизимларининг банк тизимлари билан ўзаро маълумот алмашиш ягона нуқтасини яратиш;

- Олий суд ахборот тизимларининг банк тизими билан ўзаро ҳамкорлик қилиш ягона стандартларини жорий этиш;

- “E-SUD” ва “МУНИС” ахборот тизимларининг ўзаро ҳамкорликда ишлашини йўлга қўйиш орқали онлайн тўловларни амалга ошириш механизмини йўлга қўйиш;

- суд иши билан боғлиқ тўловлар бўйича батафсил ва ишончли маълумотларни тақдим этиб бориш ва бошқалар.

“МУНИС” ахборот тизими ҳамда Олий суднинг биллинг тизими ўртасидаги ўзаро электрон ҳамкорлик онлайн ва офлайн режимларда амалга оширилади. Онлайн режимда “МУНИС” ахборот тизими Олий суд биллинг тизимига сўров юборади. Ушбу электрон ҳамкорликда XML форматидаги маълумотлар SOAP протоколи ёрдамида ҳимояланган алоқа каналлари орқали юборилади. Офлайн режимда “МУНИС” тизими файл кўринишида тегишли реестрларни шакллантириб, Олий суд биллинг тизимига юборади. Ушбу электрон ҳамкорлик архивланган текст файллари билан ҳимояланган алоқа тармоғида алмашиш орқали амалга оширилади.

4. Бугунги кунда “E-SUD” ахборот тизимини “Электрон ҳукумат” ахборот тизимининг Идоралараро маълумотларни узатиш тармоғига улаш бўйича ишлар амалга оширилмоқда.

Электрон ҳукуматнинг идоралараро тармоғи “E-SUD” ахборот тизими орқали электрон давлат хизматларини кўрсатувчи давлат органларининг ахборот тизимлари

ва ахборот ресурслари, шунингдек электрон ҳукуматнинг марказий базалари билан маълумот алмашиш имконини беради.

Бунда маълумотлар ҳимояланган каналлар орқали алмашилиб, шахсий маълумотларнинг ахборот хавфсизлиги таъминланади, давлат органлари ва ташкилотларнинг алоқа каналларини яратиш ва қўллаб қувватлаш билан боғлиқ харажатлари камаяди.

Ушбу тармоққа уланган ҳолда “E-SUD” ахборот тизимини орқали Давлат солиқ қўмитаси, Бош прокуратура, Ички ишлар вазирлиги ва бошқа давлат органлари билан судловга оид маълумотларни алмашиш кўзда тутилган.

5. “E-SUD” ахборот тизими Мажбурий ижро бюросининг “MIB-Portal” ахборот тизими ва Давлат солиқ қўмитасининг “Soliq” ахборот тизимлари комплексига интеграция қилиш бўйича ҳам ишлар амалга оширилмоқда.

Бугунги кунда бу йўналишда тегишли техник ҳужжатлар (технологик инструкциялар) ишлаб чиқилган.

IV. “E-XSUD” ва “E-SUD” ахборот тизимлари ва идоралараро интеграциявий платформа тавсифи

“E-XSUD” ва “E-SUD” ахборот тизимлари ўзаро бир-бири билан боғлиқ икки модулдан иборат.

Биринчи модуль - “E-XSUD” ва “E-SUD” ахборот тизимларининг веб-портали.

Иккинчи модуль - “Иш юритиш тизими” модули ҳисобланади. Ушбу модуль “бэк-офис” функцияси, яъни судларда ҳужжатларни электрон айланиши вазифасини бажаради.

“E-XSUD” ва “E-SUD” ахборот тизимлари “Клиент-сервер” архитектурасига эга бўлган “Web” технологияси асосида яратилган миллий дастурий таъминот бўлиб ҳисобланади.

Ягона интерактив давлат хизматлари портали Интернет тармоғида “бир дарча” тамойили асосида фаолият кўрсатади. Порталнинг янги талқини 2017 йил март ойида ишлаб чиқилган ва жорий этилган.

Порталнинг янги талқин давлат хизматларини асосан транзакцион кўринишда тақдим этишга йўналтирилган. Шунингдек, Ягона порталнинг янги талқинига кириш фақатгина Ягона идентифиикация тизими орқали амалга оширилишини белгиланган. Натижада ягона портал орқали давлат хизматларидан фойдаланувчи жисмоний ва юридик шахсларни тўлиқ ва ишончли идентифиикация қилиш имконияти яратилган.

Ягона порталнинг янги талқинида бугунги кунда 50 дан зиёд транзакцион ва автоматлаштирилган (BPMN асосида) давлат хизматлари кўрсатиб келинмоқда.

<p>Автотранспорт воситалари орқали кирувчи юклар ҳақида маълумот</p> <p>Батафсил</p>	<p>Коммунал хизматлар</p> <table border="1"> <tbody> <tr> <td>Эл. таъминот</td> <td>4,554.20</td> </tr> <tr> <td>Газ</td> <td>0.00</td> </tr> <tr> <td>Иссиқ сув</td> <td>334,626.00</td> </tr> <tr> <td>Совуқ сув</td> <td>71,442.00</td> </tr> </tbody> </table> <p>Батафсил</p>	Эл. таъминот	4,554.20	Газ	0.00	Иссиқ сув	334,626.00	Совуқ сув	71,442.00	<p>ЭКИҲ</p> <table border="1"> <tbody> <tr> <td>Микдори</td> <td>172 240,00 сўм</td> </tr> <tr> <td>Жорий санаси</td> <td>01.12.2017</td> </tr> <tr> <td>Норматив ҳуқуқий ҳужжат</td> <td>Указ Президента РУз от 20.11.2017 г. N УП-5245</td> </tr> </tbody> </table> <p>Батафсил</p>	Микдори	172 240,00 сўм	Жорий санаси	01.12.2017	Норматив ҳуқуқий ҳужжат	Указ Президента РУз от 20.11.2017 г. N УП-5245
Эл. таъминот	4,554.20															
Газ	0.00															
Иссиқ сув	334,626.00															
Совуқ сув	71,442.00															
Микдори	172 240,00 сўм															
Жорий санаси	01.12.2017															
Норматив ҳуқуқий ҳужжат	Указ Президента РУз от 20.11.2017 г. N УП-5245															
<p>Нотариус қабулига ёзилиш</p> <p>Батафсил</p>	<p>Никоҳни рўйхатга олиш тўғрисидаги гувоҳномани олиш</p> <p>Никоҳни рўйхатга олиш тўғрисидаги гувоҳномани олиш</p> <p>Батафсил</p>	<p>ФҲДЁ раҳбари қабулига ёзилиш</p> <p>ФҲДЁ раҳбари қабулига ёзилиш</p> <p>Батафсил</p>														
<p>Болаларни давлат мактабгача таълим муассасаларига қабул қилиш бўйича электрон ариза юбориш</p> 	<p>Юкларни четдан олиб келиш (четга олиб чиқиш) бўйича вақтинчалик рухсатнома олиш учун электрон ариза юбориш</p> <p>Юкларни четдан олиб келиш (четга олиб чиқиш) бўйича</p> 	<p>Кўчмас мулкни ҳадя этиш ёки айирбошлаш ҳамда олди-сотди бўйича мурожаат йўллаш</p> <p>Электронная форма заявления купли-продажи, мены или дарения</p> 														

1-расм. Ягона интерактив давлат хизматлари порталидаги хизматлар виджетлари

V. Ахборот тизимларини ўзаро интеграциялаш усуллари

Ахборот тизимларини, хусусан улардаги маълумотлар базаларини бир неча усуллар ёрдамида интеграция қилиш мумкин. Ҳозирги кунда энг учрайдиган бир неча усуллар куйидагилардан иборат:

1. XI (Exchange Infrastructure) / PI (Process Integration) маълумотлар алмашиш инфратузилмаси;

2. Объектлардан фойдаланиш оддий протоколи (SOAP);

3. Ясси файлларни алмашиш.

1. XI (Exchange Infrastructure) / PI (Process Integration) маълумотлар алмашиш инфратузилмаси турли дастурлаш тилларида яратилган ахборот тизимлари комплексларини ўзаро ҳамкорликда ишлашини таъминлаш учун ишлаб чиқилган. Маълумотлар алмашиш жараёнининг марказида интеграцион сервер туради. Интеграцион сервер сўров юборувчи маълумотларни ушбу сўровни қабул қилувчи форматга ўтказди. Ташқи тизимлар билан маълумот алмашиш куйидагилар ёрдамида амалга оширилиши мумкин:

- функцияни масофадан чақириш (RFC – Remote Function Call), “Java” орқали маълумотлар базаларига уланиш (JDBC) ва бошқа жараёнларни масофадан чақириш стандартлари;

- UDDI (Universal Description Discovery & Integration) - манбада жўнатувчи томонидан жойлаштирилган ва қабул қилувчи томонидан HTTP орқали чақириладиган веб-сервислар;

XI (Exchange Infrastructure) / PI (Process Integration) маълумотлар алмашиш инфратузилмаси маълумотларни реал вақт режимида интеграциялаш, юқори даражадаги хавфсизликни таъминлаш, ўзаро маълумотлар алмашишнинг очик стандартларини қўллаб қувватлаш ҳамда марказлашган мониторингини юритиш имкониятларини тақдим этади.

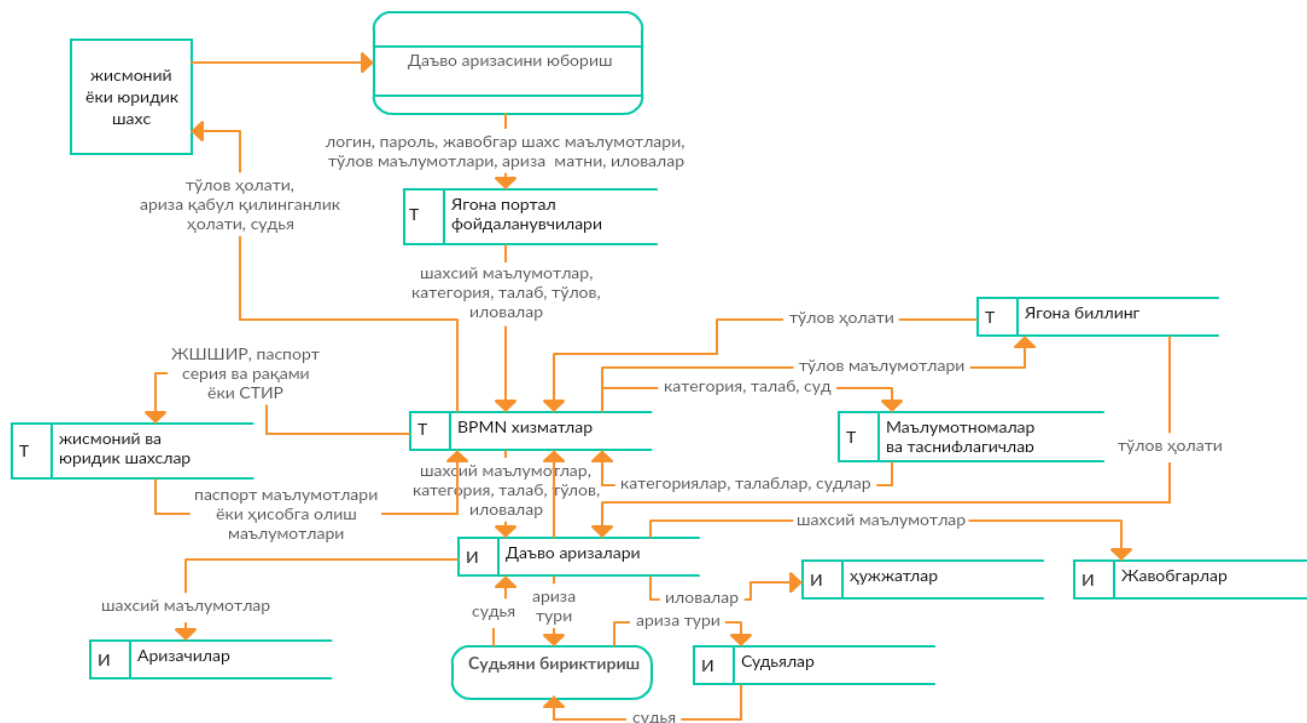
2. Объектлардан фойдаланиш оддий протоколи - жараёнларни масофадан чақириш учун мўлжалланган протокол сифатида ишлаб чиқилган. Кейинчалик ушбу протоколдан “XML” форматидаги тасодикий хабарлар алмашиш учун ҳам қўлланила бошланган. “SOAP OSI” модели иловалар поғонасининг исталган протоколи (SMTP, FTP, HTTP, HTTPS ва бошқалар) билан биргаликда ишлатилиши мумкин. “SOAP” асосидаги маълумотлар алмашиш архитектурасида асосий вазифани “SOAP-сервер” бажаради. Ушбу сервер таркибига SOAP-сўровларни қайта ишлаш компоненти (Envelop), сўровларнинг синтаксик анализатори (Parser) ва натижаларни шакллантириш дастури (Response) киради. Интеграция жараёни маълумотлар, иловалар ёки веб-сервислар поғонасида амалга оширилиши мумкин. XI (Exchange Infrastructure) / PI (Process Integration) маълумотлар алмашиш инфратузилмасидан фарқли равишда “SOAP” турли технологиялар ва ёндашувлар асосида яратилган ахборот тизимлари ва ресурсларини интеграция қилишда универсал механизм бўлиб ҳисобланади. XI (Exchange Infrastructure) / PI (Process Integration) маълумотлар алмашиш инфратузилмаси эса асосан “SAP” компанияси томонидан яратилган ахборот тизимлари ва ресурсларини интеграция қилишга мўлжалланган.

3. Ясси файлларни экспорт/импорт қилиш механизми нисбатан арзон ва дастурий томондан амалга ошириш осон бўлган ҳамда тез амалга ошириладиган ёндашув бўлиб ҳисобланади. Юборувчи томонда маълумотлар олдиндан келишилган қандайдир форматда юклаб қўйилади. Қабул қилувчи томон ушбу файлни юклаб олади. Экспорт қилинадиган файл локал хотира қурилмасида ёки тармоқ ресурсида жойлаштирилиши мумкин. Ушбу усулдан ўзаро электрон ҳамкорлик бир марталик ёки камдан-кам ҳолларда маълумот алмашиш зарурати бўлган ҳолатларда фойдаланилади.

Бундан ташқари бугунги кунда нисбатан янги технология ҳисобланган ҳамда жараёнларни масофадан чақириш технологиясига муқобил ҳисобланган “REST” (Representational State Transfer) архитектура йўналишидан ҳам кенг фойдаланилмоқда. “SOAP”дан фарқли равишда “REST” асосидаги веб-сервисларни яратиш учун ҳеч қандай стандарт мавжуд эмас. Шунга қарамасдан “REST” асосидаги ишланмаларда стандартлаштирилган элементлардан – “HTTP”, “URL”, “JSON” ва “XML” фойдаланилади. “REST” сўровида стандарт “GET” (олиш, қабул қилиш), “PUT” (қўшиш, алмаштириш), “POST” (қўшиш, ўзгартириш, ўчириш), “DELETE” (ўчириш) каби буйруқлардан фойдаланилади. “REST” архитектура йўналишидан электрон маълумот алмашиш жараёнида асосан тезкорлик, кичик ҳажмдаги маълумотларни алмашиш керак бўлган ва юқори ахборот хавфсизлиги талаб этилмайдиган ҳолатларда фойдаланилади.

VI. Маълумотлар оқими

Қуйидаги расмда жисмоний ёки юридик шахс томонидан Ягона интерактив давлат хизматлари портали орқали судларга даъво ариза (ариза) ва бошқа турдаги мурожжатларни юбориш жараёнидаги маълумотлар оқими келтирилган. (2-расм)

2-расм. Жисмоний ёки юридик шахс томонидан судларга даъво ариза (ариза) ва бошқа турдаги мурожжатларни юбориш жараёнидаги маълумотлар оқими (И – ички маълумотлар базаси, Т – ташқи маълумотлар базаси)

VII. Ўзаро алмашилган маълумотлар (интеграциялаш интерфейсининг) тавсифи

Ягона портал билан маълумот алмашиш жараёнида “REST” архитектура йўналиши ёки “SOAP” протоколи ёрдамида веб-сервислар асосида амалга оширилади.

1. Даъво ариза (ариза) юбориш:

Сўров маълумотлари			
№	Параметр	Изоҳ	Маълумот тури
1.	queryID	Сўров идентификатори	String
2.	applicantType	Даъвогар тури (0-жисмоний шахс, 1-юридик шахс)	String
3.	applicantPin	Даъвогар жисмоний шахснинг шахсий идентификация рақами	String
4.	applicantTin	Даъвогар жисмоний шахснинг солиқ тўловчи идентификация рақами	String
5.	applicantLTin	Даъвогар – юридик шахснинг солиқ тўловчи идентификация рақами	String
6.	applicantPass	Даъвогар паспорт серияси ва рақами	String
7.	applicantName	Даъвогар исми	String
8.	applicantSName	Даъвогар фамилияси	String
9.	applicantPName	Даъвогар шарифи	String
10.	address	Даъвогар манзили	String
11.	categoryId	Даъво категорияси идентификатори	String
12.	demanded	Даъво талаби идентификатори	String
13.	defendantType	Жавобгар тури (0-жисмоний шахс, 1-юридик шахс)	String
14.	defendantPin	Жавобгар жисмоний шахснинг шахсий идентификация рақами	String
15.	defendantTin	Жавобгар жисмоний шахснинг солиқ тўловчи идентификация рақами	String
16.	defendantLTin	Жавобгар – юридик шахснинг солиқ тўловчи идентификация рақами	String
17.	defendantPass	Жавобгар паспорт серияси ва рақами	String
18.	defendantName	Жавобгар исми	String
19.	defendantSName	Жавобгар фамилияси	String
20.	defendantPName	Жавобгар шарифи	String
21.	address	Жавобгар манзили	String
22.	File1	Илова қилинган ҳужжат	Object
23.	File1Description	Илова қилинган ҳужжатнинг таснифи	String
24.	File2	Илова қилинган ҳужжат	Object
25.	File1Description	Илова қилинган ҳужжатнинг таснифи	String

Қайтариладиган маълумотлар			
№	Параметр	Тавсифи	Маълумот тури
1.	queryID	Сўров идентификатори	String
2.	applicationID	Ариза идентификатори	String
3.	resultCode	Қабул қилинганлик ҳолати коди	Integer
4.	resultNote	Қабул қилинганлик ҳолати тавсифи	String
5.	judge	Ишни кўриб чиқувчи судья Ф.И.Ш.	String

2. Даъво ариза (ариза) бўйича тўловни амалга ошириш:

Сўров маълумотлари			
№	Параметр	Тавсифи	Маълумот тури
1.	queryID	Сўров идентификатори	String
2.	PaymentID	Тўлов идентификатори	String
3.	PaymentDate	Тўлов санаси	Date
4.	PaymentAmount	Тўлов қиймати	String

Қайтариладиган маълумотлар			
№	Параметр	Тавсифи	Маълумот тури
1.	queryID	Сўров идентификатори	String
2.	resultCode	Қабул қилинганлик ҳолати коди	Integer
3.	resultNote	Қабул қилинганлик ҳолати тавсифи	String

3. Даъво ариза (ариза) ҳолатини кузатиш:

Сўров маълумотлар			
№	Параметр	Тавсифи	Маълумот тури
1.	queryID	Сўров идентификатори	String
2.	applicationID	Ариза идентификатори	String

Қайтариладиган маълумотлар			
№	Параметр	Тавсифи	Маълумот тури
1.	queryID	Сўров идентификатори	String
2.	applicationID	Ариза идентификатори	String
3.	resultCode	Ариза ҳолати коди	Integer
4.	resultNote	Ариза ҳолати тавсифи	String

VIII. Ташкилий тадбирлар

“E-XSUD” ва “E-SUD” ахборот тизимларини Ягона интерактив давлат хизматлари портали билан ўзаро интеграция қилиш учун қуйидаги ташкилий ишларни амалга ошириш лозим:

1. Идоралараро ҳамкорликни кўзда тутувчи технологик йўриқнома ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш.

2. Давлат хизмати паспортини (регламентини) ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш.

3. Давлат хизмати макетини ишлаб чиқиш.

4. Идораларо электрон ҳамкорлик қилишнинг тест режимида жорий этилганда аниқланган камчиликларни рўйхатини шакллантириш.

5. Давлат хизматини тест режимида жорий этиш ва тест синовидан ўтказиш ишларини амалга ошириш.

6. Идоралараро электрон ҳамкорлик йўлга қўйилганлиги тўғрисида тегишли ҳужжат(лар) расмийлаштириш ва тасдиқлаш.

7. Идоралараро электрон ҳамкорликда иштирок этувчи томонлардан маъсул ходимларни тайинлаш ва иккинчи томонга ушбу ходим тўғрисидаги маълумотларни (ФИШ, бўлим номи, телефон рақами, электрон почта манзили) тақдим этиш.

8. Судга келиб тушадиган аризаларнинг таснифлагичини ишлаб чиқиш.

9. Ахборот тизимидан фойдаланувчилари учун Йўриқномани ишлаб чиқиш.

10. Электрон ҳамкорлик тўлақонли жорий этилгандан сўнг оммавий ахборот воситалари орқали кенг ёритиш.

IX. Ахборот хавфсизлигини таъминлаш

Идоралараро электрон маълумотларни алмашишда ахборот хавфсизлигини таъминлаш қуйидагилар орқали амалга оширилади:

1. Электрон ҳамкорлик фақат идоралараро маълумотлар узатиш тармоғида амалга оширилади.

2. Маълумотлар алмашиш доирасида ишлаб чиқилган веб-сервислар идоралараро интеграциявий платформага жойлаштирилади.

3. Веб-сервислардан фойдаланиш имконияти идоралараро маълумотлар алмашиш тармоғидаги маълумот тақдим этувчи ва маълумотни қабул қилувчи қурилмаларнинг IP-манзилигагина тақдим этилади. Тармоққа уланган бошқа барча давлат идоралари учун ушбу имконият чекланади.

4. Жисмоний ёки юридик шахс ўз маълумотларини шахсий электрон рақамли имзоси билан тасдиқлагандан сўнггина даъво ариза (ариза) ва бошқа турдаги муносабатларни юбориш имкониятини яратилади.

5. Ўзаро маълумот алмашувчи томонлардан бирида профилактик ишлар амалга оширилиши режалаштирилган тақдирда 1 иш куни олдин иккинчи томонни хабардор қилиши шартлиги белгиланади.

6. Фойдаланувчи қурилмаси ва Ягона портал сервери ўртасида химояланган SSL канали ҳосил қилинади ва маълумотлар HTTPS протоколи ёрдамида узатилади.

7. Веб-сервисларда қўшимча химоя воситалари жорий этилади. (HTTP Basic Authentication ёки Hash key ва бошқалар)

8. Суд процесси иштирокчиларининг шахсий маълумотлари алоҳида маълумотлар базасида сақланади.